

Артімонова Ірина Вікторівна

к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Білоцерківський національний аграрний університет

ФУНКЦІОНУВАННЯ АГРОПРОДОВОЛЬЧОГО РИНКУ У СИСТЕМІ ЕКОНОМІЧНОЇ ТА ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ

Сучасні умови функціонування агропродовольчого ринку характеризуються посиленням глобалізаційних та інтеграційних процесів, загостренням конкуренції, посиленням кризових явищ, мінливістю ринкового середовища при одночасному зниженні економічної доступності продовольства для населення країни та активізації операцій з експорту агропродовольства. В цілому функціонування агропродовольчого ринку здійснюється у вигляді складної імовірнісної динамічної соціально-економічної системи, яка охоплює процеси виробництва, обміну, розподілу та споживання продовольчих товарів.

Збалансований розвиток агропродовольчого ринку базується на ринковому саморегулюванні та економічному механізмі державного регулювання при досягненні задоволення економічних інтересів усіх учасників агропродовольчого ланцюга, що функціонує на принципах сталості та інноваційності, у результаті чого досягається пропозиція кінцевого продукту із високою доданою вартістю, раціональна взаємодія економічної системи із зовнішнім середовищем та глобалізаційними змінами і забезпечення її спроможності до зростання, саморозвитку, ефективності функціонування, гнучкості, адаптивності та безпеки. Посилений інтерес до проведення наукового дослідження визначається проявами нестабільності у функціонуванні агропродовольчого ринку, невирішеність питань забезпечення якості та безпечності продукції, зниженням купівельної спроможності населення та загостренням питань продовольчої доступності, необхідності розширення на внутрішньому та, особливо, зовнішньому ринку товарної пропозиції із високим рівнем доданої вартості, забезпечення ефективного функціонування логістичної інфраструктури.

Дослідження свідчить, що агропродовольчий ринок можна розглядати у розрізі таких напрямів: сфера виробництва, яка представляє собою сукупність товаровиробників та переробників сільськогосподарської продукції, а також організації, що надають транспортні, кредитні, страхові, та інші послуги; сфера розподільчої логістики – сукупність складських, оптових, роздрібних, торгових, транспортних, фінансово-кредитних закладів; сфера зовнішніх зв'язків, які характеризуються наявністю та взаємодією суб'єктів ринкових відносин, що здійснюють зовнішньоторговельну діяльність; сфера державного регулювання, включає у себе комплекс економічних та адміністративних інструментів, за допомогою яких держава здійснює прямий та опосередкований вплив [1, с. 70].

Вважаємо за доцільне виділити найважливіші функції агропродовольчого ринку, які відповідають сучасним вимогам економічної та продовольчої безпеки.

Однією із основних функцій агропродовольчого ринку є забезпечення споживачів сільськогосподарською продукцією у обсягах, необхідних для задоволення потреб населення. Відлагоджений ринковий механізм дозволяє уникати диспропорцій у суспільному виробництві та забезпечити населення у якісній та доступній продовольчій продукції.

Наступна функція – економічно обґрунтоване регулювання цін на сільськогосподарську продукцію в межах ефективно функціонуючої системи матеріально-технічного забезпечення (у першу чергу, паливом та енергією, технічними ресурсами, мінеральними добривами). Ця функція сприяє формуванню збалансованих цін на продукцію, що забезпечує достатній рівень рентабельності, а також формує його економічну доступність для населення.

Функція щодо забезпечення умов підвищення економічної ефективності сільськогосподарського виробництва, яка є прямим результатом заходів щодо ресурсозбереження та діє незалежно від стану нормативно-правового забезпечення, рівня забезпечення ресурсами та інших зовнішніх умов.

Реалізація функції щодо активізації розвитку кооперативних та інтегративних зв'язків у сферах виробництва, заготівлі, переробки та реалізації сільськогосподарської продукції, яка також зорієнтована на підвищення ефективності виробничої діяльності суб'єктів господарювання та взаємозв'язок економічних відносин між учасниками ринку. Очевидно, що дія цієї функції не обмежується лише одним чи групою підприємств, а охоплює агропромислове виробництво в цілому та інші галузі народного виробництва.

Забезпечення розвитку соціальної функції села та вирішення соціальних проблем в досліджуваному секторі, здійснюється опосередковано через функцію підвищення ефективності виробничої діяльності та досягнення прибутковості виробництва окремих видів сільськогосподарської продукції. Окрім цього, вирішення соціальних питань є одним із важливих завдань забезпечення розширеного відтворення у галузі, зокрема, відтворення робочої сили.

Варто відмітити, що від рівня розвитку такої складної системи як агропродовольчий ринок залежить можливість ведення розширеного відтворення у галузях аграрного сектору економіки та забезпечення продовольчої безпеки країни. Через ринок здійснюється відшкодування витрат та одержання прибутку товаровиробниками. Економічною основою розподілу доходів ринкових структур є факт, що вартість, у т.ч. й нова, формується не лише на стадії виробництва, а й на усіх етапах товароруху агропродовольства.

Таким чином, механізм функціонування агропродовольчого ринку визначається виробничо-економічними відносинами, що виникають між потребами населення у продуктах харчування та їх виробництвом; рівнем доходів населення та структурою їх розподілу, структурою споживання продовольства. Із точки зору економічної сутності агропродовольчий ринок можна представити як комплекс соціально-економічних процесів та зв'язків у сфері обміну та споживання продуктів харчування, які формуються під впливом попиту та пропозиції, а також використання відповідних

інструментів державного регулювання кон'юнктури ринку, на основі яких суб'єкти ринку приймають раціональні управлінські рішення. Особливістю агропродовольчого ринку є те, що він впливає на стадії виробництва й споживання продовольства, які пов'язані між собою в єдиному процесі та забезпечує продовольчу безпеку країни [2, с. 98]. В свою чергу продовольча безпека є однією із важливих структурних елементів економічної безпеки, стан якої дозволяє визначити тенденції соціально-економічного розвитку держави.

Відмітимо, що в Концепції економічної безпеки України продовольча безпека визначається як стан захищеності населення країни від недостатнього харчування, особливо від голоду, та наявності в державі необхідних можливостей для цього [3, с. 212]. Таким чином, розгляд окремих аспектів економічної безпеки у рамках агропродовольчого ринку дав можливість визначити продовольчу безпеку держави як спроможність національної економіки кількісно та якісно задовольняти потреби громадян у необхідних продуктах харчування, формувати стратегічні запаси продовольства та забезпечувати необхідні темпи зростання виробництва продуктів харчування.

Встановлено, що агропродовольчий ринок у системі економічної та продовольчої безпеки представляє сукупність взаємопов'язаних між собою продуктових ринків, кожний із яких є складовою соціально-економічної та організаційної системи, яка включає взаємодію процесів виробництва, розподілу, обміну та споживання агропродовольства.

Література

1. Новік І.О., Колотюк О.І. Особливості розвитку та функціонування ринку сільськогосподарської продукції в міжнародних відносинах// *Вісник НТУ «ХПІ»*. № 37 (1313). 2018. С. 67–72.
2. Павленчик Н. Ф. Ринок сільськогосподарської продукції : теорія і практика : монографія. Львів : Ліга-Прес, 2015. 400 с.
3. Збарський В. К., Лендел М. А., Мацибора В. І., Чалий А. А. Економіка аграрного сектору : навч. посіб. К. : НУБіП України, 2009. 410 с.